

IRAK

9/8-02

Senest opdateret: Juni 2002

1. Baggrund

Der bor ca. 17 millioner mennesker i Irak. Landet består af tre regioner, der hver især er opkaldt efter regionernes største byer: Mosul i Nord, Bagdad i den centrale del og Basra i det sydlige Irak. Hver region er hjemsted for en af Iraks tre største befolkningsgrupper: Kurdere i Mosul, sunni-muslimske arabere i Bagdad og shia-muslimske arabere i Basra.

Irak er ledet af Saddam Hussein, som siden 1979 har været præsident og leder af Baath-partiet, som er landet største parti.

2. Den seneste politiske og militære udvikling

2.1 Myndighedskontrolleret område

Situationen i Irak har gennem de seneste årtier været præget af Iraks krigsdeltagelse. Fra 1980 til 1988 var Irak i krig med Iran på grund af uoverensstemmelser om grænsedragningen mellem landene. Denne krig beskadigede landets økonomi alvorligt og efterlod landet med en stor gæld til udlandet. I august 1990 invaderede Irak Kuwait, og i samme måned pålagde FN økonomiske sanktioner mod landet. Fra 1991 har den nordlige del af Irak været under kurdisk kontrol. Sanktionerne har siden med enkelte undtagelser været opretholdt over for den del af Irak, der er under Saddam Husseins styres kontrol (myndighedskontrolleret område). Sanktionerne har været medvirkende til, at den økonomiske situation for den enkelte iraker er katastrofal. Der er mangel på mad, medicin og reservedele af forskellig slags, hvilket blandt andet har betydet forværring af sundhedstilstanden, høj børnedødelighed og hyppigt forekommende underernæring.

2.2 Nordirak

Kurderne har igennem årtier kæmpet for autonomi i den nordlige del af Irak. I 1988, efter afslutningen af krigen mod Iran, sendte de irakiske myndigheder tropper ind i området og slog kurderne brutalt ned, blandt andet under anvendelse af kemiske våben. Efter Golfkrigens afslutning i 1991 gjorde kurderne igen oprør, og det lykkedes dem hurtigt at erobre de vigtigste byer i det nordlige Irak. Opstanden blev imidlertid igen slået ned af irakiske tropper og luftvåben med store flygtningestrømme til nabolandene til følge. Internationalt pres betød dog, at de irakiske myndigheder måtte trække sig tilbage fra den nordlige del af Irak, og mange kurdere vendte herefter tilbage.

Med henblik på at beskytte befolkningsgruppen mod yderligere angreb og folkedrab etablerede FN herefter en såkaldt "no-fly zone" – sikkerhedszone – i nord, ligesom det internationale samfund vedtog et forbud mod irakiske troppers adgang til denne del af territoriet. Siden har international overvågning fra baser i Tyrkiet gjort det muligt at etablere et faktisk selvstyre i Nord med en høj grad af uafhængighed.

I maj 1992 valgtes et kurdisk parlament, hvis pladser med enkelte undtagelser stort set fordelte sig ligeligt mellem de to kurdiske fraktioner, Kurdish Democratic Party (KDP) og Patriotic Union of Kurdistan (PUK). Rivaliseringer og til tider meget alvorlige kampe mellem disse to partier har imidlertid betydet, at spørgsmålet om et effektivt fælles kurdisk styre af området har været udelukket siden 1994. En de facto opdeling af det nordlige Irak i to administrative enheder under henholdsvis PUK og KDP kontrol, hvor ingen af de to parter anerkender hinandens styre, er derfor en realitet. KDP har senere i et vist omfang allieret sig med de irakiske myndigheder med henblik på bekæmpelse af PUK, hvilket har betydet generelt større adgang for agenter fra Saddam Husseins styre til at operere i det nordlige Irak.

3. Menneskerettighedssituationen

3.1 Myndighedskontrolleret område

Ifølge samtlige kilder har menneskerettighedssituationen i Irak siden 1970'erne, og særligt efter Saddam Husseins indsættelse som præsident, været særdeles kritisabel. Henrettelser, tilbageholdelser og anvendelse af tortur over for mistænkte politiske modstandere, herunder personer tilhørende den shia-muslimske del af befolkningen, og deres familiemedlemmer er meget udbredt, ligesom retssystemet og politiets handlinger generelt er præget af stor vilkårlighed. Der rapporteres ligeledes om store tvangsforflytninger af kurdere, andre ikke-arabiske befolkningsgrupper og shia-muslimer.

3.2 Nordirak

Om situationen internt i den kurdisk kontrollerede del af det nordlige Irak rapporteres følgende at være i risiko for at blive udsat for chikane, arbitrære arrestationer, tortur og forsvindinger: - personer, der kritiserer situationen i et område kontrolleret af en fraktion; - personer, som mistænkes for at være illoyale over for eget parti; - personer, der mistænkes for at være sympatisører eller medlemmer af en rivaliserende fraktion; - personer, der er familiemedlemmer til eller medlemmer af samme etniske gruppe som personer, der er kendt for at have forbindelser til et rivaliserende parti. Ligeledes rapporteres om den kurdiske befolknings menneskerettighedskrænkelser over for de turkmenske og kristne minoriteter, og de lokale myndigheders manglende evne eller vilje til at beskytte herimod. Kvinder, der ses som vestligt influerede, medlemmer af kvindeorganisationer og medlemmer af venstreorienterede grupper kan endvidere være i risiko for forfølgelse fra medlemmer af islamiske grupper. Endelig opererer irakiske efterretningsagenter i stadigt større omfang inde i området, hvilket betyder tilsvarende mindre sikkerhed for de medlemmer af den irakiske opposition, der har søgt beskyttelse i nord.

4. Dansk asylpraksis

Ved behandlingen af asylansøgninger fra irakiske statsborgere skelner de danske asylmyndigheder mellem irakere fra den myndighedskontrollerede del af Irak (Saddam Hussein-kontrolleret område) og irakere fra den kurdisk kontrollerede del af det nordlige Irak.

4.1 Myndighedskontrolleret område

Irakere fra den myndighedskontrollerede del af Irak blev fra 1994 til 2000 alle meddelt asyl og opholdstilladelse som *de facto*-flygtninge, medmindre de havde en særlig tilknytning til den kurdisk kontrollerede del af det nordlige Irak og derfor ville kunne gives afslag under henvisning til at tage ophold dér. Baggrunden for denne praksis i forhold til det myndighedskontrollerede område af Irak var oplysninger fra internationale organisationer og andre observatører om, at enhver iraker, der var udrejst illegalt af Irak og/eller havde søgt asyl i udlandet, allerede af denne grund ville være i risiko for uforholdsmæssigt høje fængselsstraffe eller andre tilsvarende sanktioner, såfremt de vendte tilbage til myndighedskontrolleret område af Irak (såkaldt "republikflugt").

På baggrund af oplysninger indhentet af Udlændingestyrelsen under en fact-finding mission til Irak suppleret af en udtalelse fra UNHCR, ændrede Flygtningenævnet denne praksis i marts 2002. Ifølge UNHCRs oplysninger vil det under visse betingelser være muligt at vende tilbage til Irak uden at risikere forfølgelse for at have søgt asyl i udlandet:

- For det første er det en forudsætning, at der *ikke* er *andre* (asylrelevante) *faktorer* i sagen ud over det forhold, at man har søgt asyl i udlandet.
- En anden afgørende forudsætning for, at der ikke vil ske forfølgelse som følge af "republikflugten", er, at en efterfølgende tilbagevenden til Irak har *frivillighedens* karakter. Tilbagevenden - især fra vestlige lande - til Irak under *tvang* vil derimod indebære risiko for arrestationer, tilbageholdelse og nedværdigende og umenneskelig behandling.

På denne baggrund er der siden midten af marts 2002 givet afslag på asyl til en række irakere, der stammer fra myndighedskontrolleret område af Irak. Afgørende for asylvurderingen er, om der på individuelt grundlag er basis for en antagelse om risiko for forfølgelse ved tilbagevenden til Irak.

4.2 Nordirak

Irakere fra den kurdisk kontrollerede del i det nordlige Irak bliver ikke automatisk meddelt asyl, da der ikke her foreligger den samme risiko for straf for republikflugt, som tilfældet er for irakere fra den Saddam Hussein-kontrollerede del af Irak.

Med hensyn til vurderingen af disse asylsager er UNHCRs notater af altafgørende betydning.

Det er UNHCRs vurdering, at situationen i det nordlige for tiden er tilstrækkelig stabil til, at området i et begrænset omfang kan anvendes som såkaldt internt flugt- eller beskyttelsesalternativ for visse irakere. Dog er situationen skrøbelig og kan derfor hurtigt ændre sig.

UNHCR udtaler, at basale faktorer såsom familie, fællesskab og politiske forbindelser og/eller problemer i forhold til det nordlige Irak skal inddrages ved vurderingen af, om der i de enkelte tilfælde eksisterer et internt flugt- eller beskyttelsesalternativ. Hvis en person gennem længere tid har op-

holdt sig problemfrit i det nordlige, vil den pågældende normalt kunne siges at være integreret i lokalsamfundet. Det fremgår videre af UNHCRs udtalelser, at medlemmer/sympatisører af de kurdiske partier KDP eller PUK som regel kan opnå beskyttelse i et område, som er kontrolleret af deres eget parti, men vil være i risiko i et område, som er kontrolleret af det andet parti. For så vidt angår ansøgere med høj politisk eller militær profilering vil der på trods af et eventuelt netværk i det nordlige Irak sjældent eksistere et internt flugtalternativ, da der i disse tilfælde ofte vil være risiko for forfølgelse eller overgreb enten fra Saddam Husseins regeringsagenter eller fra de kurdiske fraktioner.

Det er på dette grundlag de danske asylmyndigheders opfattelse, at irakere fra den kurdisk kontrollerede del af det nordlige Irak normalt vil kunne være i sikkerhed for Saddam Husseins styre og henvises til at søge beskyttelse i denne del af Irak.

I hver enkelt sag vedrørende irakere fra den nordlige kurdisk kontrollerede del af Irak foretages en konkret vurdering. Ved denne vurdering lægges der vægt på følgende forhold:

- Om ansøgeren kan anses for at have tilstrækkelig *tilknytning* til det nordlige Irak. Afgørende vil blandt andet være, om den pågældende asylansøger har levet i området i en længere periode, kan sproget og/eller har et lokalt netværk, typisk i form af familiemedlemmer.
- Om ansøgeren kan opnå tilstrækkelig *beskyttelse* i det nordlige Irak. Afgørende vil her typisk være den pågældende ansøgers personlige forhold sammenholdt med interne konflikter og tilstedeværelse af agenter fra Saddam Husseins styre i området.

I praksis er afslag på asyl med henvisning til at tage ophold i den kurdisk kontrollerede del af det nordlige Irak mest aktuel for kurderes vedkommende. Andre etniske minoriteter vil i praksis sjældnere opfylde kravene om tilknytning og netværk i det nordlige Irak, blandt andet fordi de ofte ikke taler det kurdiske sprog.

I praksis får de fleste irakere med tilknytning til det nordlige Irak afslag på asyl. Undtagelsen er irakere fra dette område, hvor det på baggrund af en konkret vurdering antages, at de pågældende ikke vil kunne finde beskyttelse dér.

5. Udsendelse

5.1 Myndighedskontrolleret område

Ifølge UNHCRs vurdering vil *tvangsmæssig* tilbagesendelse af irakere til regeringskontrollerede områder af Irak fra især vestlige lande i alle tilfælde indebære risiko for arrestationer og frihedsberøvelse og muligvis nedværdigende og umenneskelig behandling. På denne baggrund har UNHCR anbefalet, at der i Danmark fortsat ydes irakere beskyttelse mod tvangsmæssig tilbagesendelse til de regeringskontrollerede områder af Irak.

I forbindelse med afslag på asyl til irakere fra myndighedskontrolleret område efter den nye praksis fra marts 2002, træffer Flygtningenævnet normalt beslutning om, at de pågældende kan udsendes tvangsmæssigt til Irak, såfremt de ikke udrejser frivilligt. Dog er der til disse beslutninger knyttet betingelser om, at politiet i forbindelse med tilrettelæggelsen af udrejsen ikke vil kunne rette hen-

vendelse til de irakiske myndigheder eller ledsage ansøgeren under indrejsen i den myndigheds-kontrollerede del af Irak.

5.2 Nordirak

Med hensyn til udsendelse af asylansøgere, der har fået afslag på asyl under henvisning til, at de kan finde beskyttelse i den kurdisk kontrollerede del af det nordlige Irak, er UNHCR af den opfattelse, at afviste asylansøgere, som har været igennem en fair procedure, i princippet kan returneres dertil. UNHCR vil således ikke modsætte sig, at afviste asylansøgere, som kommer fra denne del af Irak, kan sendes tilbage. Personer, som kommer fra den myndighedskontrollerede del, vil efter UNHCRs opfattelse, i enkelte tilfælde kunne returneres til det nordlige Irak, hvis de har familie eller andet netværk og/eller politisk forbindelse der, som vil kunne medvirke til en smidig integration.

På grund af flyveforbuddet over det nordlige Irak forudsætter udsendelse til den nordlige del af Irak, at de tyrkiske myndigheder udsteder transitvisum til at rejse igennem Tyrkiet. For at opnå dette kræves, at de pågældende afviste asylansøgere indvilliger i udsendelsen.

6. Vigtigste kilder

- UNHCR. Særligt seneste notat af 14. juni 1999 vedrørende "the applicability of Internal Relocation Alternative and the Question of Return of Rejected Cases" og "Note on the Inquiries made by the Danish Refugee Council" af januar 2002
- UNHCR/ACCORD: 6th European Country of Origin Information Seminar, "Country Report - Iraq", November 2001
- FNs Menneskerettighedskommissions Specialrapportør for Irak - Seneste interim-rapport af 14. august 2000, vedrørende situationen i Irak (FN dokument nr. A/55/294).
- Udenrigsministeriet - Særligt notatet af 2. september 1994.
- U.S. Department of State. Report on Human Rights Practices - Iraq, 2001.
- UN Commission on Human Rights. "Question of the violation of Human Rights and Fundamental Freedoms in any Part of the World - Report of the Special Rapporteur, Andreas Mavrommatis on the situation of human rights in Iraq" (E/CN.4/2002/44) af 15. marts 2002
- Amnesty International. Blandt andet "Iraq - Victims of Systematic Repression" fra november 1999; "Comments by Amnesty International on the Action Plan for Iraq, adopted by the High Level Working Group on Asylum and Migration (September 1999)" fra 1. december 1999 og "Systematic torture of political prisoners" fra 15. august 2001
- Human Rights Watch. World Report 2002 – Iraq
- Udlændingestyrelsen. Rapport fra fact-finding mission til Irak, 8.-15. marts 2001, København juni 2001
- UK Country Information & Policy Unit, Immigration and Nationality Directorate, Home Office, "Country Assessment - Iraq", April 2002